

Душица М. Мињовић*
Основна школа „Младост”
Нови Београд

НОВО ОСМИШЉАВАЊЕ РАЗВОЈА УЧЕНИЧКИХ
ВЕШТИНА У НАСТАВИ КЊИЖЕВНОСТИ
(Зона Мркаљ, Марија Запутил, *Књижевност кроз тестове
за седми и осми разред основне школе*. Београд: Друштво за
српски језик и књижевност Србије, 2022, 190 стр.)

Под покровитељством Друштва за српски језик и књижевност Србије 2022. године објављена је књига *Књижевност кроз тестове (за седми и осми разред основне школе)* ауторки проф. др Зоне Мркаљ, редовне професорке Филолошког факултета Универзитета у Београду чије је уже поље рада и проучавања методика наставе, и мср Марије Запутил, самосталне педагошке саветнице, професорке српског језика и књижевности у Пожаревачкој гимназији и Школи за основно и средње музичко образовање „Стеван Мокрањац” у Пожаревцу. Ауторке су у Уводној речи прецизно дефинисале структуру књиге коју су осмислиле у складу са циљевима које су збирком хтеле да постигну. Збирка је подељена у дванаест области: I Вештина читања са разумевањем прочитаног (ауторска књижевност, „познати” и „непознати” текстови), II Вештина читања са разумевањем прочитаног (народна књижевност), III Писци и дела, IV Књижевни термини, V Мотиви, теме, песничке слике, VI Облици казивања у књижевном делу, VII Јунак, лирски субјекат, карактеризација ликова, VIII Значење мање познатих речи и израза; народне умотворине, IX Локализовање текста; класификација народне књижевности, X Стих, строфа,

* dunja321@gmail.com

рима, XI Језичкостилска изражајна средства, XII Књижевни родови и врсте у ауторској и народној књижевности и њихове особености. У свим наведеним поглављима садржани су задаци посебно за седми и посебно за осми разред., што укупно чини 480 задатака иза којих следе решења која прате задатке, а која су отоврена за ,по потреби, нова допуњавања која подразумевају тачност одговора. Како саме ауторке истичу, збирка задатака која је пред наставницима и ученицима, настала је из потребе да се осмисле нови начини за утврђивање градива из књижевности, посебно у светлу увођења нових наставних планова оријентисаних ка исходима наставе и учења.

Већини професора чији је позив предавање српског језика и књижевности у основној школи до сада је кроз руке могло проћи много збирки задатака различитих аутора, па тако и ауторки ових редова. Најчешће су то биле збирке комбинованог типа у којима су се на разноразне начине нудиле могућности испитивања ученичких постигнућа како из граматике, тако и из књижевности, било да је реч о свакодневним активностима у настави или о активностима везаним за припрему завршног испита. Има и оних збирки, бескрајно корисних, које је објављивало Друштво за српски језик и књижевност Србије, а односиле су се, када је о настави књижевности реч, на збир задатака који су се пред ученицима налазили на свим нивоима такмичења из књижевности Књижевна олимпијада, од општинског до републичког нивоа.. Значајно је поменути и збирку задатака *Колико познајеш књижевност* ауторке Зоне Мркаљ (Београд, Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2012, 259 стр.), конципирану као збир модела тестова на којима ученици могу проверавати своја постигнућа.

Збирка задатака *Књижевност кроз тестове (за седми и осми разред основне школе)* ауторки Зоне Мркаљ и Марије Запутил у односу на многе до сада виђене збирке у методичком и за наставу практичном смислу отишла је више корака напред. Једна од великих новина у овој збирци јесте подела на области у проучавању књижевности у настави.

Као најизазовнија у свакодневном наставном процесу појављује се област Вештине читања са разумевањем прочитаног којој су ауторке посветиле велику пажњу и у погледу ауторске и у погледу народне књижевности. Начин на који ауторке у овој области постављају задатке од ученика изискују вишеструка знања: добро познавање текста, минуциозно читање и разумевање, могућност повезивања мотивски сродних текстова, могућност повезивања књижевних термина и појмова са текстом, могућност локализације текста.

Област „Писци и дела” ученика усмерава на стицања знања како о основним биографским подацима писаца и времену у коме су писци

живели, тако и о најзначајним делима која су написали. Ова област за ученике би могла бити мало проблематична због концепта програма наставе књижевности која у основној школи не подразумева хронолошки приступ, посебно када се у обзир узме и број дела која ученици треба да прочитају. Наравно, увек се може оставити могућност да се за тему испитивања ученичких постигнућа у овој области узимају писци који су имали неку од кључнијих улога у развоју српске књижевности, што би ученицима олакшало тај мнемотехнички моменат.

Познавање књижевне терминологије којом ученици баратају своју потврду најбоље ће наћи у области „Књижевни термини” која садржи изузетно прецизна питања која од ученика, поред основних знања која се очекује да о књижевним терминима и појмовима имају, ученике на неки начин упућује и на активнији мисаони процес у коме имају могућност да повезују и логички закључују, што у коначном збиру обезбеђује дуговечност ученичких знања.

Област „Мотиви, теме, песничке слике” уско се надовезује на област вештине читања, али се потенцијално ученичко знање у овој области још више конкретизује на неколико врло прецизних термина којима ученици не могу баратати, посебно не у додиру са конкретним књижевним делом, уколико не поседују вештину читања. Ова област је интересантна и због тога што отвара могућности компартивног проучавања књижевних тела која су мотивски повезана, а што опет доприноси интеграцији знања, посебно у завршном разреду основне школе.

Облик казивања као књижевни појам је сам по себи веома прецизан, а у тематској области „Облици казивања у књижевном делу” у овој збирци захтеви су прецизно конкретизовани и дају могућност ученицима да кроз велики број примера провере и коначно интегришу своја стечена знања. Тип задатака који су у овој области ауторке осмислиле од ученика изискује прецизно владање терминологијом и могућност да је примене на задатом тексту.

Област „Јунак, лирски субјекат, карактеризација ликова” подразумева знања из области вештине читања и познавање књижевних дела и њихових аутора. Типовима задатака у овом поглављу ауторке на неки начин усложњавају захтеве и од ученика траже већи читалачки ангажман који подразумева и темељно читање и потпуну активацију мисаоног и мнемотехничког процеса ученика.

Све сиромашнији речник ученика свакодневица је многих разговора како у уже стручним, тако и у ширим друштвеним круговима. У области „Значење мање познатих речи и израза; народне умотворине” ауторке

нам презентују задатке затвореног и отвореног типа у којима би ученици требало, у контексту одломка из текста, да препознају значења одређених речи. Будући да се у овим примерима ради о књижевним делима из којих се наводе примери, а не о свакодневном, говорном језику, за очекивати је да би ученици, уз пажљиво читање како одломка и контекста у коме се реч употребљава, тако и речника мање познатих речи који је пратећи елемент сваке акредитоване читанке, моћи на извештан начин, циљано, да обогате свој речник, што ће допринети како разумевању прочитаног, тако и рецепцији књижевног дела у целини или његовог одломка.

Област „Локализовање текста; класификација народне књижевности” од ученика, спрам задатака које су ауторке Мркаљ и Запутил осмислиле, тражи пре свега вештину просторног и временског повезивања ојачану хоризонталном и вертикалном повезаношћу у настави у целини. То значи да ученици поред теоријских знања из књижевности солидно треба да владају токовима у историји књижевности и историјским контекстом у коме је дело настало.

Знања и вештине ученика о књижевним терминима и појмовима темељно ће бити испитана у задацима из тематске области „Стих, строфа, рима”. Задаци из ове тематске области, између осталог, од ученика очекују да поседују знања о природи стиха, строфе и риме. Будући да је ова врста знања у односу на пређашња која су маркирана у досадашњем садржају збирке прилично оделита, за очекивати је да би ученици са солидним знањима из области версификације у овој области могли дати добре резултате.

Познавање језичкостилских средстава у тематској области „Језичкостилска изражајна средства” ученици могу проверити кроз читав низ примера врло прецизно формулисаних у градативном низу од једноставнијих, ка сложенијим до најсложенијих.

Интересантно је и тематско поглавље „Књижевни родови и врсте у ауторској и народној књижевности и њихове особености”. Различите вештине у задацима из ове области ученик би требало да примени: препознавање књижевних родова и врста, смештање књижевног дела у контекст књижевног рода и врсте, разликовање ауторске и народне књижевности, препознавање књижевне врсте пошто ученик препозна текст.

Збирка *Књижевност кроз тестове (за седми и осми разред основне школе)* ауторки Зоне Мркаљ и Марије Запутил велика је драгоценост како за ученике, тако и за наставнике који у основним школама предају књижевност. Својим садржајем испунила је стандарде квалитета јер је усклађена са програмом наставе и учења предмета Српски језик и књи-

жевност и на тај начин доприноси остваривању дефинисаних исхода и стандарда и компетенција ученика. Оно што је посебно битно јесте да се овом и оваквом збирком тестова оставља могућност повезивања садржаја у оквиру истог и других предмета, што је веома важно због интеграције знања и међупредметних повезивања, а иницира стицање функционалних знања ученика. Како је по новим моделима образовања веома важно да ученим може да прати сопствени напредак у учењу, ауторке су концепцијом задатака у свим тематским областима ученика упутиле у праћење сопствених постигнућа.

Са становишта наставника уочава се да збирка *Књижевност и језик кроз тестове (за седми и осми разред основне школе)* има јасну, логичну и кохерентну структуру која не дозвољава никакве недоумице, лутања и нејасноће у раду чиме су испоштовани сви дидактички принципи и методика наставе предмета Српски језик и књижевност. Треба истаћи и разноврсност, функционалност и релевантност примера који се наводе. У питањима и наловима уочава се логична повезаност, јасност и прецизност у формулацији, као и различитост по сложености и функцији. Веома је важно да овакви типови задатака са каквим се сусрећемо у збирци о којој је у овим редовима реч делују подстицајно на примену наученог што наставницима омогућава и проширивање и сужавање садржаја, сходно приликама и потребама.

Збирка задатака *Књижевност и језик кроз тестова (за седми и осми разред)* добробит је и за ученике, и за наставнике, и за наставу књижевности у основној школи у целини. Осмишљена знањем и искуством ауторки у чијој су се сарадњи спојиле теоријске и практичне вештине, ова збирка свим учесницима у реализацији наставе књижевности у основним школама нуди много тога – концепт, идеје, подстицај, жељу за даљим истраживањем и тражењем нових могућности. И баш због те своје многостраности, ова збирка задатака не треба да буде обавијена причом о недостатку читалачких навика код ученика. Својом структуром она нуди различите могућности осмишљавања ученичких активности на различитим нивоима знања и у сваковрсним околностима.